

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.106>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ

Ростовська К.В.,*доктор юридичних наук, доцент,**доцент кафедри державно-правових дисциплін**юридичного факультету**Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

ORCID: 0000-0002-6478-9114

e-mail: Karina.rostovskaya84@gmail.com

Ростовська К.В. Актуальні проблеми діяльності Державної служби зайнятості.

У статті висвітлюються актуальні питання діяльності Державної служби зайнятості в умовах війни та пропонуються шляхи їх вирішення. Зазначається, що проблематика діяльності Державної служби зайнятості України в сучасних умовах набуває особливого значення, з огляду на складний соціально-економічний стан держави, викликаний військовою агресією та відповідними економічними наслідками. Звертається увага на те, що різке скорочення робочих місць, зростання рівня безробіття, масове внутрішнє переміщення громадян і посилення соціальної нерівності створили безпрецедентні виклики для системи зайнятості. Робиться висновок, що це зумовлює необхідність дослідження та оптимізації діяльності Державної служби зайнятості як провідного органу, що несе відповідальність за реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та соціального захисту безробітних. У статті звертається увага на те, що Державна служба зайнятості України виділила кілька ключових напрямів розвитку, спрямованих на підвищення якості обслуговування громадян і підтримку ринку праці в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Серед основних пріоритетів – запровадження та вдосконалення активних програм зайнятості, цифровізація сервісів, розвиток мікрогрантових програм і підтримка проєкту «Армія відновлення», продовження реалізації урядового проєкту «Робота щодо надання грантів на створення або розвиток власної справи. У статті висвітлюються шляхи реалізації зазначених напрямів та робиться висновок про те, що успіхи служби зайнятості в забезпеченні підтримки зайнятості населення проявляються через реалізацію таких заходів, як програми для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, короткострокове професійне навчання, надання мікрогрантів та розвиток компенсаційних ініціатив для роботодавців, які наймають ВПО та ветеранів війни. Обґрунтовується, що для підвищення ефективності

Державної служби зайнятості необхідно запровадити низку системних реформ. Серед них – спрощення процедур для отримувачів допомоги, розширення цифрових послуг, а також забезпечення доступу до професійного навчання для громадян, які постраждали від війни. Ці заходи дозволять значно підвищити рівень зайнятості в країні, забезпечити стабільність на ринку праці і сприяти сталому економічному відновленню після завершення війни.

Ключові слова: зайнятість населення, Державна служба зайнятості, компетенція Державної служби зайнятості, діяльність Державної служби зайнятості, безробіття, працевлаштування, соціальний захист, соціальне забезпечення, адміністративно-правовий статус Державної служби зайнятості.

Rostovskaya K.V. Actual problems of the State Employment Service.

The article highlights the current issues of the State Employment Service in wartime and suggests ways to solve them. It is noted that the problems of the State Employment Service of Ukraine in modern conditions are of particular importance, given the difficult socio-economic state of the country, caused by military aggression and the corresponding economic consequences. Attention is drawn to the fact that the sharp reduction of jobs, the growth of the unemployment rate, the massive internal displacement of citizens and the strengthening of social inequality have created unprecedented challenges for the employment system. It is concluded that this necessitates research and optimization of the State Employment Service as the leading body responsible for the implementation of state policy in the field of public employment and social protection of the unemployed. The article draws attention to the fact that the State Employment Service of Ukraine has identified several key areas of development aimed at improving the quality of service to citizens and supporting the labor market in conditions of martial law and economic instability. Among the main

priorities are the introduction and improvement of active employment programs, the digitalization of services, the development of micro-grant programs and support for the «Recovery Army» project, the continuation of the implementation of the government project «Work on the provision of grants for the creation or development of one's own business.» The article highlights the ways of implementing the mentioned directions and concludes that the success of the employment service in ensuring the support of employment of the population is manifested through the implementation of such measures as programs for the employment of internally displaced persons, short-term professional training, the provision of micro-grants and the development of compensation initiatives for employers who employ IDPs and war veterans. It is justified that in order to improve the efficiency of the State Employment Service, it is necessary to introduce a number of systemic reforms. These include simplifying procedures for aid recipients, expanding digital services, and ensuring access to vocational training for war-affected citizens. These measures will make it possible to significantly increase the level of employment in the country, ensure stability in the labor market and promote sustainable economic recovery after the end of the war.

Key words: population employment, State Employment Service, competence of the State Employment Service, activity of the State Employment Service, unemployment, employment, social protection, social security, administrative and legal status of the State Employment Service.

Постановка проблеми. Проблематика діяльності Державної служби зайнятості України в сучасних умовах набуває особливого значення, з огляду на складний соціально-економічний стан держави, викликаний військовою агресією та відповідними економічними наслідками. Різке скорочення робочих місць, зростання рівня безробіття, масове внутрішнє переміщення громадян і посилення соціальної нерівності створили безпрецедентні виклики для системи зайнятості. Це зумовлює необхідність дослідження та оптимізації діяльності Державної служби зайнятості як провідного органу, що несе відповідальність за реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та соціального захисту безробітних.

Основною проблемою є те, що Державна служба зайнятості, функціонуючи в умовах обмеженості фінансових і кадрових ресурсів, зіштовхується з об'єктивними труднощами у виконанні своїх завдань щодо підтримки громадян у працевлаштуванні, адаптації внутрішньо переміщених осіб та наданні допомоги у професійній перепідготовці. З огляду на зміни, які

відбулися на ринку праці та в соціальній сфері, сучасна правова база діяльності Державної служби зайнятості потребує модернізації, яка дозволить запровадити більш гнучкі механізми соціального захисту населення та стимулювання зайнятості.

Крім того, важливою є проблема забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, які потребують спеціальних заходів підтримки для інтеграції в нових соціально-економічних умовах. Однак, чинне законодавство не в повній мірі відповідає новим викликам, що вимагає розробки комплексного підходу до вдосконалення правового регулювання цієї сфери. Це зумовлює необхідність глибокого наукового дослідження існуючих адміністративно-правових засад діяльності Державної служби зайнятості з метою розробки нових нормативних підходів до забезпечення ефективного функціонування служби в кризових умовах.

Таким чином, актуальність дослідження діяльності Державної служби зайнятості зумовлена потребою в оптимізації адміністративно-правового забезпечення її функцій для досягнення ефективного рівня соціального захисту населення та стабілізації ринку праці в умовах воєнного та поствоєнного періодів.

Стан опрацювання цієї проблематики. Підґрунтям для написання статті стали праці вчених, в яких прямо чи опосередковано висвітлювалася проблематика діяльності Державної служби зайнятості, зокрема це здобутки таких науковців, як В.М. Галицький, Н.О. Зе-зека, Н.І. Зінкевич, Т.Г. Козарь, Т.Г. Маркіна, В.П. Пастухов, В.М. Петюх, М.І. Пітюлич, І.В. Петренко, Н.В. Савченко та ін. Однак, не зважаючи на існування різноманітних наукових праць, присвячених проблемам зайнятості населення, безробіттю, в науці сьогодні залишаються недостатньо висвітленими питання, як стосуються сучасного стану функціонування Державної служби зайнятості в умовах війни.

Метою статті є з'ясування і висвітлення проблем діяльності Державної служби зайнятості в сучасних умовах військової агресії та окреслення шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Після військової агресії, незважаючи на складні умови, спричинені триваючою війною, Державна служба зайнятості України продовжує виконувати свої основні функції, спрямовані на підтримку безробітних громадян і роботодавців. Робота служби включає реалізацію низки державних ініціатив, що мають на меті зниження безробіття та стимулювання зайнятості, а також надання традиційних послуг, таких як сприяння у працевлаштуванні, професійне навчання, видача ваучерів, організація громадських та суспільно корисних робіт тимчасового характеру.

Наприклад, у 2023 році Служба зайнятості значно удосконалила свої сервіси, зокрема, через автоматизацію процесів, впровадження нових послуг і програм, а також розвиток нових моделей обслуговування клієнтів. Завдяки цим ініціативам 661 тисяча громадян України отримала послуги служби зайнятості, а 295 тисяч безробітних осіб знайшли нові робочі місця. У 2024 році соціальні послуги отримало 532 тис. осіб [1].

За останні роки особлива увага Службою приділялася професійному навчанню, яке проходили 33 тисячі безробітних, серед них 19 тисяч осіб навчалися у центрах професійно-технічної освіти служби зайнятості. Ще 18 тисяч громадян скористалися ваучерами на навчання, переважно за спеціальностями, які відповідають актуальним потребам ринку праці, такими як психологія, соціальна робота, медицина, будівництво, а також за професіями: кухар, водій, електрогазозварник, кондитер та електромонтер з обслуговування електроустаткування [1].

Служба зайнятості також активно використовувала компенсаційні програми для роботодавців, у межах яких було працевлаштовано 20 тисяч осіб у 2023 році, а у 2024 році 12 тис. осіб, з яких 14 тисяч у 20203 році та 13 тис. у 2024 році, становили внутрішньо переміщені особи [2]. Роботодавці отримували компенсації за витрати на оплату праці цих працівників. Також значну увагу було приділено підтримці підприємницької діяльності: позитивні рішення щодо надання мікрогрантів і грантів на відкриття або розвиток бізнесу отримали 10 тисяч заявників, у тому числі 226 грантів надано за програмою підтримки ветеранів та їхніх подружжя [1].

У рамках урядової ініціативи «Армія відновлення» Державною службою зайнятості було організовано 74 тисячі направлень безробітних на суспільно корисні роботи. Безробітні громадяни були залучені до виконання завдань, які сприяють відновленню країни, включаючи ремонтні та відбудовчі роботи, фасування гуманітарної допомоги та відновлення житла, пошкодженого внаслідок бойових дій [1].

Загальний обсяг діяльності Державної служби зайнятості в Україні протягом року відображає її здатність адаптуватися до складних умов війни, розширювати сферу наданих послуг і активно підтримувати інтеграцію громадян до ринку праці та соціально-економічне відновлення держави.

Державна служба зайнятості України виділила кілька ключових напрямів розвитку, спрямованих на підвищення якості обслуговування громадян і підтримку ринку праці в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Серед основних пріоритетів – запровадження та вдосконалення активних програм зайнятості,

цифровізація сервісів, розвиток мікрогрантових програм і підтримка проекту «Армія відновлення», продовження реалізації урядового проекту «Робота щодо надання грантів на створення або розвиток власної справи [3].

Для реалізації цих напрямів у життя Державна служба зайнятості активно працює над інтеграцією ветеранів війни у ринок праці, пропонуючи для них короткотермінові курси професійного навчання в Центрах професійно-технічної освіти служби. Навчання відбувається за спеціальностями, що є затребуваними на ринку, зокрема в галузях будівництва, інформаційних технологій та соціальної роботи. Це допомагає ветеранам адаптуватися до цивільного життя, підвищуючи їхню конкурентоспроможність та можливість працевлаштування.

Щоб забезпечити зручність і доступність послуг, служба зайнятості впроваджує цифрові рішення. Через офіційний сайт та мобільні додатки громадяни можуть отримати інформацію про вакансії, зареєструватися як безробітні, отримувати консультації, а також скористатися онлайн-ресурсами для навчання та розвитку професійних навичок. Цифровізація зменшує бюрократичні бар'єри та пришвидшує процес обслуговування громадян. Як зазначається у стратегії Державної служби зайнятості на 2021–2024 роки Державна служба зайнятості буде перетворена на сучасний цифровий сервіс, який буде поєднувати інформаційні технології з розвитком людського капіталу, забезпеченням швидкого працевлаштування, легальної зайнятості населення та надання якісних послуг роботодавцям [4].

Наступним напрямком діяльності Державної служби зайнятості є надання мікрогрантів в рамках проекту «Робота». Так, служба сприяє розвитку підприємництва шляхом надання мікрогрантів на створення або розширення бізнесу. Програма «Власна справа», зокрема, допомагає безробітним розпочати власний бізнес або вдосконалити вже існуючий. Такий підхід не лише сприяє самозайнятості, але й стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, що є важливим для підтримки економіки під час війни

Попри очевидні переваги, стикається з низкою викликів та проблем у процесі реалізації.

Перш за все, складний процес подання документів та отримання мікрогрантів є перешкодою для багатьох учасників. Потенційні отримувачі мають підготувати деталізований бізнес-план, а також пройти перевірку кредитної історії, співбесіду з уповноваженими представниками банків та центрів зайнятості. Крім того, бізнес-план повинен передбачати детальне обґрунтування всіх витрат і надходжень на період до трьох років, що може бути викликом для нових підприємців, які не мають значного досвіду у плануванні фінансів на такий довгий період [5].

Також виклики виникають під час проходження співбесід та перевірок. В рамках процедури банк та центри зайнятості проводять додаткові перевірки щодо бізнес-плану та наявності ресурсів для власного внеску у проєкт. Така кількість перевірок може значно продовжити час розгляду заявок, що знижує ефективність та оперативність реалізації програми в умовах швидкої економічної перебудови, особливо в умовах війни [6].

Інша проблема пов'язана з недостатнім доступом до інформаційної підтримки, що ускладнює розуміння процесу подання заявок. Часто потенційні бенефіціари не мають чіткої інформації про критерії оцінки бізнес-планів та про те, які саме деталі необхідно врахувати, аби підвищити свої шанси на успіх. Цей фактор може призводити до зростання кількості відмов та недовіри до програми серед громадян. Таким чином, затримки в процесах фінансування та оцінки заявок стали помітними бар'єрами для потенційних підприємців.

Отже, хоча програма мікрогрантів є важливим інструментом підтримки підприємництва, її ефективність може бути підвищена шляхом спрощення процедур, зменшення адміністративного навантаження та забезпечення більшої прозорості в процесі оцінювання заявок.

Служба зайнятості активно залучає безробітних до тимчасових громадських і суспільно корисних робіт. Проєкт «Армія відновлення» включає виконання ремонтно-відновлювальних робіт на постраждалих об'єктах, розподіл гуманітарної допомоги, роботи з облаштування соціальної інфраструктури. Це не лише забезпечує безробітних тимчасовою зайнятістю, а й сприяє відбудові та підтримці країни в умовах воєнного стану.

Одним із напрямів діяльності Державної служби зайнятості у поточному році визначено, як «системну роботу з бізнесом – забезпечення кожному роботодавцю індивідуального підходу» [7].

Одним із головних механізмів підтримки роботодавців стала компенсаційна програма витрат на оплату праці внутрішньо переміщених осіб, що активно запроваджувалася службою починаючи з 2022 року [8]. Це допомогло багатьом підприємствам залучити додаткову робочу силу, водночас стимулюючи працевлаштування ВПО. Окрім цього, з початку війни було розроблено та впроваджено низку програм, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу, у тому числі через мікрогранти на розвиток власної справи. Ці ініціативи допомогли посилити стійкість підприємств у складних економічних умовах та зберегти наявні робочі місця.

Попри значні успіхи, реалізація цих програм зіткнулася з певними викликами. По-перше,

нестача ресурсів і кадровий дефіцит у службі зайнятості обмежують можливості забезпечення повноцінного індивідуального підходу до кожного роботодавця. По-друге, швидкі зміни у ринку праці через війну та міграційні процеси призвели до появи нових вимог з боку підприємств щодо компетенцій працівників. В умовах економічної нестабільності Державна служба зайнятості намагається адаптуватися, автоматизуючи послуги для оптимізації процесів і доступу до сервісів для бізнесу через онлайн-платформи, наприклад, єдиний портал вакансій.

Ще однією важливою проблемою є необхідність подальшої цифровізації процесів надання послуг, що дозволило б покращити доступ до державних програм і мінімізувати бюрократичні перепони для громадян, особливо в регіонах, де присутні високі рівні безробіття та низька доступність традиційних сервісів. Водночас, недостатня кваліфікація деяких працівників служби зайнятості для роботи в нових умовах, таких як ведення онлайн-консультацій і дистанційне навчання, також вимагає термінового вирішення.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що аналіз проблем діяльності Державної служби зайнятості України підтверджує необхідність модернізації та адаптації її функцій в умовах соціально-економічних змін, зокрема, викликаних війною. Успіхи служби зайнятості в забезпеченні підтримки зайнятості населення проявляються через реалізацію таких заходів, як програми для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, короткострокове професійне навчання, надання мікрогрантів та розвиток компенсаційних ініціатив для роботодавців, які наймають ВПО та ветеранів війни.

Ураховуючи вищезазначене, для підвищення ефективності Державної служби зайнятості необхідно запровадити низку системних реформ. Серед них – спрощення процедур для отримувачів допомоги, розширення цифрових послуг, а також забезпечення доступу до професійного навчання для громадян, які постраждали від війни. Ці заходи дозволять значно підвищити рівень зайнятості в країні, забезпечити стабільність на ринку праці і сприяти сталому економічному відновленню після завершення війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба зайнятості: основні здобутки 2023 року. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhavna-sluzhba-zainiatosti-osnovni-zdobutki-2023-roku>.
2. Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/67>.
3. Державна служба зайнятості: підведення підсумків та визначення пріоритетів.

- них завдань. URL: <https://ter.dcz.gov.ua/povyna/derzhavna-sluzhba-zaynyatosti-pidvedennya-pidsumkiv-ta-vyznachennya-priorytetnyh-zavdan>.
4. Озвучено ключові орієнтири Стратегії Державної служби зайнятості на 2021-2024 роки. URL: <https://old.dcz.gov.ua/publikaciya/ozvucheno-klyuchovi-oriyentyry-strategiyi-derzhavnoyi-sluzhby-zaynyatosti-na-2021-2024>.
 5. Мікрогранти для українців: чому рішення можуть прийматися довше? URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mikrohranty-dlia-ukraintsiv-chomu-rishennia-mozhut-pryimatysia-dovshe>.
 6. Мікрогрант від держави для створення власного бізнесу. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua>.
 7. Державна служба зайнятості: підведення підсумків та визначення пріоритетних завдань. URL: <https://ter.dcz.gov.ua/povyna/derzhavna-sluzhba-zaynyatosti-pidvedennya-pidsumkiv-ta-vyznachennya-priorytetnyh-zavdan>.
 8. За працевлаштування ВПО передбачено компенсаційні виплати. URL: <https://rmva.gov.ua/news/1730445886>.